

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ш О Д У Н А В К А

настављение
сникъ не
къ ка-
бы
а-

№ 35.

Београдъ 1. Септемвриа

1845.

С Р Б А Ю Н А К А

АМАНЕТЪ И НАСЛѢДИЕ.

Наслѣдіо три самъ дара,
 Да ѿймъ нигди нема пара,
 Мачъ, буздованъ, пушку шару,
 Да с' приличи носит' цару.
 Узъ аманетъ бабе стара,
 Ко повреди три ми дара:
 Име, езикъ, вѣру милу,
 Да нештеднмъ мнѣще силу!
 Веѣъ да б' шаромъ прса гаѣо,
 Ко б' е' за езикъ ербскій сваѣо!
 Мачемъ да бы свакогъ сѣко,
 Противъ вѣре ко б' ми реко!
 Буздованомъ да тремъ леѣа,
 Ко ми име ербско вреѣа! —

Д Михайловиѣъ.

О ЧИСТОТИ И ПРАВИЛНОСТИ ЕЗИКА СРБСКОГА.

(Продуженіе.)

Дертъ е тур. а срб. *жука*, *вдъ*. *Мейданъ* е тур. а срб. *мѣсто*. *Югуиъ* е тур. (и одтуда *югунасть*, *югуница*, *югунство*, *югунитисе*); а срб. *неотесанъ*, *тердоглавъ*, *невратъ*. *Ястукъ* е тур. *ледъкъ*, срб. *подглавникъ*. *Насіа* е тур. а срб. *предѣлъ*, *край*, *околина*, *окужівіе*. *Сичанъ* е тур. а срб. *мишъ*, узето е за отровъ противу мишева. *Яема* е тур. а срб. *огиманъ*. *Хайдъдъ* зову Турци *разбойника*. *Лакърди* е тур. а срб. *разговоръ*. *Пиринъ* е тур. нѣм. *Кеіѣ*. рус. сарачинское пшено, срб. сараценица? *Халка* е тур. а срб. *прстенъ*. *брѣница*. *Яракъ* е тур. *яръкъ*, срб.

прокопъ. *Чилъ*, а, о, естъ тур. *чій*, срб. *жестокъ*, *необуздаиъ*. *Бейсиръ* е тур. а срб. *коиъ*, и едали ни е одтуда *айгиръ*, срб. *жадребацъ*. *Мелемъ* е тур. *мелхемъ*, срб. *полазъ*? *Дазна* тур. *казна* рус. *сасса* у многима езицима, а срб. *пенъезница*, *новчара*? *Баѣакъ* е тур. а срб. *голеши*, ни е ли одтуда и *батакъ*. *Пилитъ* е тур. *хилидъ*, срб. *ключаница*. *Курюкъ* е тур. *куйрукъ*, срб. *коса*? но не власи: тако разликую Русси. *Цанъ* е тур. а срб. *душа*: одтуда *цаномъ*! *душо*, *срдце мое*! *Чатма* бит ѣе одъ *чатлакъ* тур. а срб. *цепаница*, *цепане* *тачке*. *Челикъ* е тур. а срб. *оцило*. *Бой* е тур. а срб. *растъ*, или висина човека, *statura*: одтуда *куѣа* на еданъ *бой*, на два — а срб. на еданъ, на два *спрата* по словачкому, на *две* *горнице* по славенскому. *Харачъ* е тур. а срб. *данакъ*. *Кулаиъ* е тур. а срб. *вештество*, лат. *materia*. *Фодулъ* е тур. и маѣ. а срб. *високоуланъ*, *поноситъ*, *кичельивъ*. *Кавга* е тур. а срб. *сваѣа*. *Чорапа* е одъ *чорабъ* тур. а срб. *паногвице*? *Тралпа* е тур. а срб. *разлѣна*. *Исе* е тур. *хиссе*, а срб. *часть*, *део*.

То расте са *свакилъ даномъ*, по нѣм. е, а србски — *сваки данъ*. Ни е основано нѣгово *потерѣиванъ* узето е одъ нѣм. *Verhaftung*, а болѣ е србски: ни е основана нѣгова *речь*, нѣгово *изреченіе*. Новопреведене речи: *ратна лаѣа*, *ратни совѣтъ* одъ *Kriegsschiff*, *Kriegsrath*; никада не могу добити важность старихъ речій: *воениа лаѣа*, *воении совѣтъ*, ако и есу све произведене одъ две еднозначне речи: *рата* и *войне*. То исто суди србско ухо и о речма: *нагнуѣе*, и *наклонность*, ако и значе обе едно, у нѣм. *Neigung*. Нашта друго и о речма: *припрека*, и *препона*, умѣсто слав. *препятствіа*. Два *виѣеня* *достойна града* по нѣм. е, а срб. *два угледна*, *два узорна града*. Онъ води трговину *съ воловима*, *са свиляма*, *сз брашномъ*, ни е тако добро, и чисто србски, како ка-

благодетне води трговину воловила, свишла човѣчѣ и башъ и кнѣв. *Мучати* значи не говорити; а глаголи *ћути*, *чути*, *чувствовати*, *шутити*, са свима своима суштествителнима, *ћутъ*, *ћудъ*, *чувство*, *шутя* и т. д. есу другога, а еднога корена, и долазе одъ слав. *ошутити*, *ошущати*, кои значе осетити. И како е различна мисао *мучаѣ* одъ мисли *осећа*, тако треба и речма бити различнима, кое изражаваю ове мисли. То хоће езикъ опредѣлень. А народъ, наклонѣнъ на поесию, лако е мого смешати ове две идее, па и речи, којма се оне изражаваю. Зашто човекъ, докле дубоко што ћути (или чувствуе, или осећа), обично мучи. Много јоште лакше мого е народъ, судбиномъ исцепканъ, и расеянъ, измешати у глаголу *ошущати* писмена *щ*, *ш*, *т*, *ћ*, *ч*. — *ѣ*, *есть*, *есте*; прва два окончанія глагола могу се употреблявати у трећ. лиц. чис. едн., а треће окончаніе у вт. лиц. ч. м, и тако добро е рећи: истина *е*, или *есть* истина, но ни е добро: *есте* истина; а добро е: ви *есте* любители истине, Засада се јоште безъ разлике употребљава и *е*, и *есть*, и *есте* у тр. лиц. ч. е. како што се и све скоро пише безъ разлике, и какогодъ хоће. Мало да ни су по неизбѣжной нужди две ове грѣшке у нашемъ езикѣ учинѣне, именно што су најстарија наши писци писали славенски, мало обзирући се на то, како имъ говори народъ; а новији узели писати, како народъ говори, понайвише слабо мотрећи на свойство, и правила езика. А све ће ово красно изравнати младежъ, мила надежда рода, чиста јоште одъ обе ове погрѣшке, како буде сазнала духъ славенскога езика, промѣне славенскихъ диалекта, и коренъ собственнога нарѣчја. Но иначе никада ништа! И чудитесе, и смѣятесе може човекъ, када погледи, гдѣ нѣки учени и говоре и пишу, и у школама уче, да дат. и твор. у множ. числу имаю еднаки бити, и тако да смо обвезани говорити: заповѣдено е *грађанима*, *ученицима*, *Крагуевчанима*, *Новосађанима*, *Србљима*, *Нѣмцима*, а нипошто: *грађаномъ*, *ученикомъ*, *Крагуевчаномъ*, *Новосађаномъ*, *Србљомъ*, *Нѣмцомъ*. А и овако говори нашъ народъ; и ово е прави дателни падежъ числа. множ. и кодъ нашега народа по Хрватској, и Далмаціи, и у Русса, и Словака, и у Славяна уобште. Ако би кои и допустили, да се то може трпити кодъ суштествителнихъ, коя иду по овому склоненію; ништа манѣ многи би се, може бити насмѣjali, када би имъ ко реко, да подобни дат. може бити

и кодъ другихъ сушт. и п. *женамъ*, *слугамъ*, у мѣсто *женала*, *слугала*. Не знамъ, били и онда ова речъ прошла безъ смѣха, када би се ко позвао и на Руссе, и на Хрвате, и на Словаке, и на друге Славяне, кои говоре: нашимъ *женамъ*, нашимъ *людемъ* и т. д. Сумнямъ, били и онда ко послушанъ био, када би доводио, да су и зато природни дателни на *ѣ* кодъ сушт., што се и дателни кодъ прилагат.; мѣстоим. притяж.; и числит. поряд. свагда свршую на *ѣ*; и да е тога ради благосласније: *краснимъ женамъ*, *нашимъ людемъ*, *добримъ ученикомъ* — неголи: *краснимъ женала*, *нашимъ людла*, *добримъ ученицила*. Надати се само мого би човекъ нешто на ово доказательство, што се и у народ. пѣсн. кодъ Црногораца налази: *Арамбашамъ даше старѣшинство* — а не *арамбашала*. Толика е данасъ понайвише наклоность обичаю говора, а ненаклоность правилу! Манѣ и труда стае прва! Правилније е писати: *грохотомъ* се смие, неголи *гроотомъ* или *гротомъ*; правилније *грохти* му грло, неголи *грокти*. Ни е тако правилно писати *сна*, или *сная*, како *снаха*, одкуда после бива *снаша*, *х* на *ш*. Тако и ни е правилно писати *соа*, или *соя*, но *соха* одкуда после бива *сошица*, *х* на *ш*. Умѣсто *обращица* треба писати *обращица*, гдѣ е коренъ *раме*.

МИНЕРАЛНА ВОДА

У ЦРНИЛѢВУ У ВАЛѢВСКОМЪ ОКРУЖІЮ.

У числу 42. Подунавке за 1843. год. на страни 173. изложено стои, како е случайно у селу Црнѣлѣву Округа Валѣвскогъ еднимъ селякомъ кисела вода одкривена, одъ кое е Округни Началникъ едно стакло напунио, исто тврдо затворио и у Београдъ за пробу послао; како е иста вода у Правителственной Апотеки овдѣ у Београду у разлаганъ усета, гдѣ су частице исте довольно испитане.

Описатель ове воде и нѣны качества кромѣ изложенія количества нѣны минералны частица, ніе се упуштао у пространно разсужданъ, у којма би сирѣчь болестима она съ ползомъ употребљена бити могла, но е само напоменуо у којма болестима овой подобне воде своя благодатна свойства на страдајуће распростиру, давши совѣтъ, како ће се свакој болестникъ, ову воду употребљајући, при самомъ употребљавану управљати имати. И будући, да се на ползу и дѣйствія сваке новооткривене ми-

нералне воде текъ после дужегъ употреблява-
ня исте заключити дае, тако е и описатель во-
просногъ источника публикумъ у сумњи и на-
дежди оставио тако, да се одъ оногъ времена
нитко одважити хотѣо нѣ, по површномъ со-
вѣту нѣговомъ ову воду дуже време употреб-
лявати и одъ части на дѣйство нѣно заключе-
нїя чинити.

Долуподписаный одъ неколико година о-
токъ слезине збогъ яке грознице добивши,
рѣшио се е око половине пр. мѣсеца Юнїа
на исту воду отићи и ню употреблявати. на
коїој пробавивши 21. данъ, непронупта ов-
дѣ свержъ исте своя, на искуству основана,
примѣчанїа читаюћему а нарочно одъ дуже-
временне болести страдаюћему свѣту саоб-
штити:

Ова вода извире у Црнильву Окружїа Ва-
лѣвскогъ на самой граници истога и Шабачкогъ
Окружїа у едной доста тѣсној равници, одъ свою
страна голимъ оглавцима брда обколѣна, покрай
кои се планина Влашчићъ юговосточно одъ
Лознице преко Окружїа Подринскогъ къ Валѣ-
ву простире. Предѣлъ, у кому она исвире, вр-
ло е лепъ и са свакогъ одъ окружаваюћи га
оглавака могу се прочи са нѣновимъ долинама
и поточићима видити. Жители сосѣдны Окру-
жїа као: Шабачкогъ, Валѣвскогъ и Подринскогъ,
кои се најболѣ овимъ даромъ природе пользо-
вати могу, долазе обычно: одъ Шабца друмомъ
Валѣвскимъ до села Муратовца, одавде преко
Пеиновића, Градоевића, Црнильва Шабачкогъ;
одъ Валѣва преко Каменице друмомъ Лознич-
кимъ; одъ Лознице преко Влашчића одъ Пале-
жа и Уба преко Посавине Валѣвске на село
Баняне, куда се свуда доста удобно са коли-
ма доћи може.

Мѣстни жители причаю, да е пре 20. го-
дина близу овогъ извора еданъ Палежанинъ сви-
нѣ рааніо и првый побудио мѣстне жителѣ, да
у оној долини, гди се и данасъ кромѣ извора
выше пишталѣна примѣчаваю, еданъ бунарићъ
закопаю и да су люди тако првымъ овимъ по-
кушенїемъ суѣтнн были, што су на истомъ о-
номъ мѣсту у земљи сантрачъ некїи нашди, па
и то примѣтили, да се подъ овимъ нека велика
плоча наоди. исподъ кое на три мѣста врело
избїа; потомъ да су зато конати престали и о-
вай изворъ употреблявати пренебрегли, што су
се бояли, да ће покретаемъ исте плоче какова
велика рѣка изаврети, па да бы они збогъ ова-
кове у нѣвама штету трпяти а и одъ власти
окривлѣни быти могли!? — Године пакъ 1843.
предъ есенъ изчислена е и оправлѣна, као што
е у предреченомъ числу Подунавке изложено.

Одъ овогъ доба употребляваю исту воду
околнн жители са свимъ неприродно, необзи-

руюћи се ни на оно ма и кратко наставлѣнїе
описателя исте, кому бы сваки болесникъ не
съ маломъ ползомъ повѣрити се смео, докъ ка-
ково вешто и у лѣкарству искусно лице не бы
на овой изближе примѣчанїа своя учинило и та-
кова управлѣнїа ради свѣту саобштило. Народъ
разногъ возраста и пола изъ околны села и варо-
ши прилѣжно ову воду посѣштава, но по готову
нитко е съ разумомъ не употреблява. Едни до-
лазе у ютру рано, и пошто такови по 2. 3. и
до 5. ока воде силомъ попию, повраћаю се ку-
ћама, пуни надежде, да ће се болести свое, коя
имъ выше година досађуе, опростити. Овако-
ви люди обычно недаю истой води никакова
преимущества, почемъ се нѣомъ, употреблява-
юћи е неколико саати, ползовали нису.

А да е ова у речи стоѣћа минерална вода
за поболшанїе здравља човеческогъ као и про-
чи овогъ рода источници народу, у комъ се о-
на наоди, одъ неописане ползе, излишно бы бы-
ло доказивати, но само то примѣтити валя, да
она како виселиномъ и чистономъ, тако и вку-
сомъ и приятношћу при пиеню оной у Букови-
ку извирућой води ни найманѣ не уступа.

Кадъ се пиѣ, кисела е и реже по езику као
туршия, а кадъ се одъ пића престане, често се
подригуе, и овай изъ уста излазећїй воздухъ
премда на покварено яе доноси, опетъ нѣ та-
ко неприятанъ, да бы пиюћи е збогъ тога одъ у-
потребляванїа престати морао.

Я самъ е првый данъ на штесрце 1., другїй
2., трећїй 3. и четвртый данъ 4. оке попию, и по-
сле самъ се ове мере до дана одлазка могъ
строго придржавао, изузимаюћи, што самъ ню
непрестано у жедномъ станю, као и при елу за
гашенѣ жећи са по мало белогъ вина употреб-
лявао. Текъ десетый данъ показала е дѣйство
свое на меня, потерявши ме до 5. пута на полѣ,
кое се е 4. дана продужавало, па потомъ опетъ
престало. Примѣтити е то, да на већма сла-
бимъ лицама пре и яче дѣйствуе, ерѣ дошав-
нїй некїй Палежанинъ, кои одъ выше година
водену болестъ има, како е воду ову употреб-
лявати почео, таки е проливанѣ добїо, кое е не-
прекидно траяло, докле годъ одъ пића престао
нѣ. Тако е дѣйство она и сутра и прекутра-
данъ на нѣму показывала.

Напротивъ еданъ, кои е на сву прилику су-
ву болестъ (Abzehrung) имао, нѣ одъ исте воде ни
на мокраћу за неколико саата потеранъ быо,

кое се при свакомъ, исту воду употребљавају-
ћемъ, после $\frac{1}{4}$ сата примѣтити мора. Што се
пакъ поболшана здравља могъ тиче, истина да
отокъ слезине са свимъ изгубио нисамъ, кое ла-
ко могу и кишовитомъ онда бившемъ времену,
у кое воду ни употребљавао нисамъ, приписати,
доста е то, да самъ, пробавивши речено време
на овомъ источнику, са станѣмъ здравља могъ
много задовољнии повратио се, кое е явный
знакъ, да самъ се башъ овомъ водомъ пол-
зовао.

Велика е и неописана штета, што узданію
ѣдномъ при истой води, у комъ б. соба и ѣдна
велика куйна има, кое е за приманѣ гостию ла-
не саграђено, меанцие нейма, кои бы гостима
нуждне удобности набавио, но се люди, видећи
да су оваковы у тућемъ мѣсту лишени, кућа-
ма са оскорбљенымъ срцемъ повраћаю. Но ова
ће нужда на сву прилику скоро престати. —

Пожелателно бы было, да какво одъ лѣ-
карскогъ реда вешто лице на мѣсто у говору
стоѣћегъ извора изиђе, воду строгомъ испиту
подвргне, нѣна свойства испита, на дѣйстви-
нѣ у болестима практическая примѣчанія у-
чини, и потомъ е свѣту на употребљавањъ пре-
поручи.

А. Ристићъ.

ОСТРЕГАТЕЛНО-ПОУЧИТЕЛНА УМСТВО- ВАНЈА СТАРЫ МУДРАЦА.

одъ Ант. Славуя.

И башъ зато се тежко одъ болести лечимо,
што нећемо себе за болестне да признамо: а
наиболь средство за поправљати свое пороке,
было бы то, да свакій данъ себе за своя дѣла
на разумъ позовемо.

Болъ е одъ започетогъ дѣла одустати, не-
го на свою погибель далъ корачати: ал' манѣ е
зло у погрѣшнимъ умствованіямъ за неко време
блудити, него у пучини пристрастія скончати се.
Покаяти се одъ започетогъ безчинія и на путь
смиреномудрія ступити, служитѣ ти на по-
хвалу.

Онда кадъ те ко увреди, имашъ наиболее
прилику показати свое великодушіе. Какво гнус-
но уображеніе стаяло бы намъ непрестано
предъ очима, да га забравность не разгони! —
Гордость и неблагодарность есу две рођене се-
стре, две нераздойне другарице; као годъ што
е и света вѣрный одпечатакъ низкогъ малоду-
шія. Ал' баци погледъ на сандукъ мртвачій,
прегледай любопытно ону гомилу мртвачки ко-
стию, пакъ онда буди, ако можешъ гордь, не-
благодаранъ, и осветожеланъ.

У биранію пріятеля буди предосторожанъ, а
у повѣренію мударъ као змія; и као годъ што
ніе све злато оно, што се жути, тако ни оно
нису сви пріятельи, кои ти се за такове нуде и
прещоручую. Истина, дае тежко притворну ли-
сицу одъ поштеногъ човека разсазнати, ал' о-
сниваюћи се на оно: „толците и отверзетса вамъ“
увѣритѣшсе, премда съ трудомъ, да разумъ
сваку тайну постизава. Бирай себи за пріате-
ля онога, кои съ цѣлымъ свѣтомъ у миру и лю-
бави живи, кои твоима благоугодіямъ манѣ ла-
скати зна, кои свашта лако необѣћава, а кадъ
што обѣћа, а онъ рѣчь одржи, онога, кои ни-
когъ неоклеветавъ, и наипосле онога, кои ніе
безобразанъ; ерь безобразанъ человекъ тежко да е
поштень человекъ.

МУДРО СРАВНѢНІЕ.

Ѣдна мала држава стенила е подъ терет-
нымъ данкомъ. Ђданъ, сасвимъ готово осиро-
машень селякъ имао е ту слободу, своје вла-
дѣтелю, кои е у лову быо, на путь стати. „Ва-
ша Свѣтлость,“ проговори онъ, „Ваша држава
предствля преокренуто страданіе Христово!“ —
„Како то?“ зачуђень владѣтель запыта. — „Е-
тако,“ настави селякъ, „у страданію Христовомъ
умро е ѣданъ за све, а у вашој држави умирау
сви за ѣднога.“

Д. Аврамовићъ.

НОВА КНЬИГА.

*Србске позоришне игре: Пјаница. Шаллива и-
гра у два дѣјства. — Два отца. Весела игра у ѣд-
ном дѣјству. По нѣмачкомъ пречинію Н. С. Бур-
ковићъ. У Сегедину, штампомъ Јована Грина 1845.
— На 12-тини, стр. 129.*

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Издано и печатано у Правителственој Книгопечатни у Београду.